

Koulutetut köyhät kertovat arjestaan

TUULA-MARIA AHONEN

Vuonna 2000 maailman kansat antoivat julistuksen: köyhien määrä on puolitettava maailmassa vuoteen 2015 mennessä. Suomi yhtyi innostukseen ja tukee tavoitetta. Köyhyys on kuitenkin ilmiö, joka piiloutuu hyvässä taloudellisessa asemassa olevilta.

Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä –kirjoituskilpailuun osallistui 850 ihmistä, eri puolilta Suomea, eri väestöryhmistä. Tästä materiaalista kootun kirjan toimittajat toteavat, että hyväosaisten ja huono-osaisten kokemusmaailmat erkanevat toisistaan. Kirjoituskokoelman yksi pyrkimys on tuoda köyhäksi itsensä tuntevat ja heitä paremmassa asemassa elävät ihmiset lähemmäksi toisiaan.

Kirja osoittaa, että hyväosaista voikin täysin yllättäen tulla huono-osainen, kun avioliitto hajoaa, firma menee konkurssiin, lähiomainen kuolee tai itse, puoliso tai vanhempi sairastuu.

Moni osaa sanoa tarkan päivämäärän siitä, koska hän siirtyi köyhyYTEEN. ”Minun ja kahden tyttäreni köyhyys alkoi 19.7.1993, kun mieheni ilmoitti lähtevänsä viettämään poikamieselämää kaupunkiin tai ulkomaille”, kertoo nainen, joka joutui vuosia maksamaan perheen omakotitalosta jääneitä velkoja, elättäessään samalla yksin perhettään.

”Minusta tuli köyhä 20.8.2003, kun työ entisen miehen yrityksessä loppui avioeroon”, kertoo 59-vuotias nainen. ”Usein tuntuu, että en jaksa elämänyhtälöni kaikkia osia: köyhyyttä, sairautta, yksinäisyyttä, menetyksiä. Ajatte-

len usein itsemurhaa.” Monet muutkin köyhyyden piinaamat miettivät itsemurhaa. Köyhyys tuo mukanaan lamaannuttavan häpeän ja erakoitumisen, jopa avioliiton sisällä.

”Ääneen köyhyydestä on lähes mahdoton puhua, edes oman puolison kanssa. Aihe on niin kiipeä. Huomaan itsessäni häpeän, joka ei jätä rauhaan. Olenko sitenkään tehnyt kaikkeni? Miksi sanonta ’kyllä tekeväille töitä riittää’ ei pidäkään paikkaansa, vaikka itsekin siihen muinoin vahvasti uskoimme”, kirjoittaa 30-vuotias nainen.

Tässä perheessä molemmat puoliset olivat laudaturin ylioppilaita, mutta miehen sairastuminen epilepsiaan ja lääkkeiden voimakkaat sivuvaikutukset katkaisivat työuran, vaikka mies teki kaikkensa. ”Mieheni haki raivoisasti töitä. Hän lähetti hakemuksia kaikkialle Suomeen, olimme valmiit muuttamaan mihin tahansa työn perässä”, kertoo vaimo. Tällä hetkellä molemmat ovat päässeet opiskelemaan uutta alaa ja kokevat ihmisarvonsa olennaisesti nousseen opiskelun myötä, vaikkakin köyhyys jatkuu.

Osa koulutetuista köyhistä jaksaa kamppailla menestyksellisesti elämäntilanteensa kanssa, kokea sen haasteena luovuudelle ja mielikuvitukselle.

”Miten hykerryttävää on joskus elää pari, kolme päivää vaikkapa 10 eurolla, miettiä tarkkaan mitä ostaa ja mistä, saada oudon masokistisen tyydytyksen, kun et kuolekaan poikasi ja kissasi kanssa nälkään”, 46-vuotias nainen kertoo. ”Ih-

Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä
Toimittaneet Anna-Maria Isola, Meri Lari-vaara ja Juha Mikkonen
Kustannusosakeyhtiö Avain, 2007

minen selviää ihmeen vähällä rahalla ja tavarella – elämä tuntuu selkeältä ja siinä on makua, kun keskitytään olennaiseen eli ihmiseen!”

Monet muutkin köyhät kertovat, että he ovat alkaneet arvostaa ennen kaikkea ihmisyyttä, luontoa ja eläimiä.

”Köyhyys on kasvattanut minua ihmisenä valtavasti. Arvostan itseäni ja muita ihmisiä ennen kaikkea sen perusteella, miten hyvä olen ihmisenä – miten suhtaudun muihin ihmisiin. Minusta on tullut empaattisempi, hyvántahtoisempi, auttavampi ja suvaitsevaisempi ihminen”, kertoo 35-vuotias nainen.

Vastuusta vetäytyvä hyväosaisten saattaa helposti tehdä tällaisesta henkisestä kasvusta normin, johon köyhien tulisi yltää. On kuitenkin ennen kaikkea muistettava, että kirjoituskilpailun köyhillä on käytössään koulutus pääomaa, jota köyhien enemmistöllä ei välttämättä ole. Kirjalliseen itseilmaisuun tarvitaan harjaannusta, eli kirjasta voi lukea lähinnä ”hyväosaisten” köyhien kokemuksia.

Kirjan toimittajat ovat kiinnostuneita köyhyyden vähentämisestä ja käytännön toiminnasta. Olisi ollut palvelus empaattisille lukijoille, että he olisivat antaneet yhteystietonsa ja poh-

tineet kirjassaan sitä, mitä hyväosainen voisi tehdä kotimaan köyhien hyväksi. Lukijalle jää

siis tehtävä käynnistää omissa piireissään keskusteluja aiheesta. Eihän akateeminen kiinnos-

tus voi riittää, jotakin tulisi voida myös tehdä.

Lajittelematonta sekajätettä

ULLA VIERTOLA

Nyt puhutaan keski-ikäisistä ja vielä tarkemmin niistä, jotka tuossa parinkymmenen vuoden ikähaitarissa edustavat aikuisuuden pisimmälle kehittyntä lajia. Siis kaukana nuoruudesta eli kypsään ikään ehtineitä eli ei mitään eilisen teeren poikasia – miten tuon nyt sanoisi niin, ettei loukkaisi ketään. Pitkälle kehittynyt keski-ikäisyys ei ole mitään sellaista, minkä perään suorastaan hingutaan. Mutta useimmilla se on kuitenkin joskus edessä. Tai kuten entinen piika sanoi haudalla: ”Tuonne me kaikki päädytään, jos eletään ja terveenä pysytään”.

Kari Hotakaisen *Finnhits* on ensi näkemältä pieniä tarinoita, mutta kirjan sisällysluettelo vihjailee suurista asioista: Joku on jättänyt miehensä, ja joku toinen käy töissä vain ajoittain. Jotakin on myös ylilääkäri määritellyt, mutta mitä – olikohan se vakavaa? Keski-ikäisyys tuo mukanaan niin paljon vaaroja ja vaivoja. Pienet tarinat eivät paljasta kaikkea, mutta melkein kaiken kuitenkin; kirjan henkilöiden loppuaan kohiti kiertyvät elämät ovat yleensä kauhtuneita ja yhtä täynnä kirvelevää pettymystä kuin suomalaisen iskelmän sanointus. Hotakaisen sanoin tarkennettuna: ”Yksityiskohtia, niistä me elämme, yleiseen kuolemme”. Mitä

kirjailija mahtaa tuolla tarkoittaa – sitä ehkä, että muutamat pienet ilonaiheet pystyvät kantamaan yli yleisen väsymisen, sairauden ja yksinäisyyden. Harvemmin keski-ikäistä enää naurattaa, mutta näille pienille tarinoille voi muutaman kerran hörähtää. Ihan varovasti vain ja niin, ettei kukaan kuule. Luulevat muuten, että ikääntyminen on hauskaa, ja rupeavat kadehtimaan.

Kuka enää viitsii ja jaksaa ottaa vastaan jotakin suurta: suuria kirjoja, suuria tarinoita. Mutta muutaman pienen tarinan aina ehtii lukea ja pyytää Hotakaisen tapaan: ”Anna elämys, älä koko elämää”. *Finnhits* kuitenkin hämää ja huiputtaa. Pienien tarinoiden takana ovat suuret tunteet, toiveet, lupaukset ja pettymykset. Sieltä löytyy koko viheliäinen, keski-ikäinen, pieni suuri elämä. Siellä ovat ne patoutumat, joita syntyy, kun ei enää Kekkonen aikakauden jälkeen ole kunnolla kyennyt sopeutumaan. Keski-ikäen sopeutumattomuuden syy ei ole nykypäivän postmoderni kyseenalaistamisen huumi, vaan kansakoulussa tartutettu väärä kasvatus: pelkkiä kotiseutulauluja ja maatalousmatematiikkaa vaila mitään panostusta kansainvälisyyteen. Sillä kasvatuksella me jaimme surullisen kotoperäisik-

Kari Hotakainen
Finnhits
Helsinki: WSOY, 2007
78 s.

si ja kyvyttömiksi refleктоimaan itseämme suhteessa globaaliin. Syvällä mielessämme me yhä salaa luotamme yhteen totuuteen kuin jonkin kielletyn uskonnon munkit, jotka piilossa toistelevat mantrojaan. Vanhasta ei kuitenkaan ole meille apua, ei auta enää koti, uskonto ja isänmaa. Viina, avioero ja pallolaajennus, ne ovat keski-ikäen mahtisanoja ja elämyksellisiä huipentumia. Lähellä, mutta samalla tuskallisen kaukana siintää eläkepäivien rauhallinen onni. Mutta sitä ennen pitäisi vielä jaksaa elää ja säilyttää olemisen halu hitaasti syvenevässä marginaalissa.

Hotakainen kaivaa menneisyydestä esiin unohdettuja ihmisiä. Ruotsinsuomalaiset paluumuuttajat ovat fossiilisia kuin dinosaurin luut, mutta yhä he vain kalisevat ja luulevat olevansa olemassa. Menneisyys ja nykyisyys ovat monelle, jos nyt ei aivan oikeita, niin ainakin vahvasti kuviteltuja ongelmia. Hyljätty, petetty sydämet uikuttavat sitä perittyä tuskaa, joka liika-happoisuuden tavoin korventaa suomalaisuuden sisintä. Jo lap-